

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

**Autisme en Asperger-syndroom:
De stand van zaken.**

Simon Baron-Cohen

Amsterdam: Nieuwezijds, 2009

191 pagina's

Baron heeft al in verschillende boeken, zoals *Autisme: The facts* en *Mindblindness* zijn visie op autisme beschreven, maar in die boeken richtte hij zich op bepaalde eigenschappen. In dit boek probeert hij een van die aspecten te integreren en tevens de balans op te maken ten aanzien van de vijf belangrijkste psychologische theorieën over autisme: de theorie van het executief disfunctioneren, van de zwakkere centrale coherentie, van *mindblindness*, van empathiseren en systematiseren (ofwel de theorie van het extreem mannelijke brein), en de magnocellulaire theorie. De biologische aspecten komen ook aan bod. Daarbij worden spiegelneuronen, neurotransmitters, steroïde hormonen en peptidehormonen aan de orde gesteld. Baron-Cohen beschrijft in korte, makkelijk leesbare hoofdstukken, ondersteund door handige tabellen, de stand van zaken, meer in schetsvorm dan in een wetenschappelijk betoog.

Memory.

Alan Baddeley, Michael Eysenck & Michael Anderson

Hove: Psychology Press, 2008

451 pagina's

Baddeley is niet alleen een van de bekendste geheugenonderzoekers, maar heeft ook een aantal zeer toegankelijke tekstboeken geschreven over het (werk)geheugen. Hij is daardoor ook een van de meest gelezen auteurs op dit gebied. Nog meer lezers hebben kennisgemaakt met de cognitieve psychologie via een van de vele inleidingen die Michael Eysenck heeft geschreven. Deze twee giganten hebben de krachten gebundeld met die van Michael Anderson om een nieuwe inleiding te schrijven. Met hun grote ervaring zijn zij als weinig anderen in staat om onderzoeksgegevens te combineren met verschijnselen uit het dagelijks leven en zo de relevantie van de bevindingen duidelijk te maken. Het zwaartepunt ligt op de cognitieve psychologie van de volwassene maar ook veranderingen in de levensloop komen aan bod. Daarnaast wordt aandacht besteed aan geheugenstoornissen, met name in een hoofdstuk over amnesie. Er wordt nauwelijks ingegaan op stoornissen bij allerlei klinische popula-

ties. In de verschillende hoofdstukken komt ook het neurobiologische onderzoek aan bod, maar daarbij ligt het accent op het begrijpen van geheugenprocessen. In aparte hoofdstukken wordt ingegaan op ooggetuigenverklaringen, prospectief geheugen en technieken om het geheugen te verbeteren. Aan emotie en geheugen wordt naar mijn smaak wat weinig aandacht besteed. Het lijkt mij een uitstekend leerboek voor bijvoorbeeld een cursus op bachelorniveau.

The prefrontal cortex (4th ed).

Joaquin M. Fuster

Londen: Academic Press, 2008

410 pagina's

Fuster zal voor velen een bekende naam zijn; zijn ideeën over de prefrontale cortex worden vaak geciteerd. De derde editie van zijn boek over de prefrontale cortex stamt uit 1997. Er bleek nog steeds vraag naar en uiteindelijk heeft Fuster besloten om het zeer vele werk dat er de afgelopen jaren op dit gebied is verschenen (wellicht meer dan over enig ander deel van de hersenen) door te spitten en te verwerken in deze vierde editie. De lezer krijgt in ongeveer vierhonderd pagina's een overzicht van de anatomie en de neurotransmissie, zowel het dier- en als het menselijke experimentele neuropsychologische onderzoek, de neurofysiologie en het imaging-onderzoek en ten slotte een hoofdstuk waarin de kennis uit de verschillende onderzoeksdomeinen geïntegreerd wordt. Functionele aspecten zoals geheugen, aandacht en motivatie worden besproken in relatie tot verschillende ziektebeelden. De systematische aanpak is een sterk punt van het boek. Het zal een goede gids zijn voor iedereen die zijn weg moet vinden in de literatuur over het executief functioneren en de prefrontaalschors.

The neurology of consciousness:

Cognitive neuroscience and neuropathology.

Steven Laureys & Giulio Tononi (red.)

Londen: Academic Press, 2008

423 pagina's

De wetenschap heeft al veel raadsels opgelost en het laatste is: het bewustzijn (waar heb ik dit eerder gehoord?). Het boek, samengesteld door Laureys en Tononi bevat 28 hoofdstukken met de laatste stand van zaken. In deel 1 worden de 'basics' behandeld: wat het is, hoe het via neuro-imaging en EEG onderzocht kan worden en de relatie met aandacht.

Deel 2 bevat hoofdstukken over slaap en anesthesie. Deel 3 gaat een stap verder: coma en daaraan gerelateerde stoornissen. Het laatste deel behandelt een scala aan verschijnselen, van epilepsie en bewustzijn, via split brain naar neglect, TIA en afasie en bewustzijn. Het boek eindigt met een hoofdstuk over neurologie en bewustzijn van de twee redacteurs. De hoofdstukken zijn betrekkelijk kort en lijken vooral interessant en geschikt voor lezers die belangstelling hebben voor klinische aspecten van bewustzijnsproblematiek.

Neuroeconomics: Decision making and the brain.

Paul Glimcher, Colin Camerer, Ernst Fehr & Russell Poldrack (red.)

Londen: Academic Press, 2008

538 pagina's

Meer en meer gebieden worden neuro; voor de economie geldt dat al weer enige jaren (denk ook aan prof. Verbeke van de Erasmus Universiteit Rotterdam). Het eerste hoofdstuk is dan ook gewijd aan de geschiedenis van neuro-economie. Dit boek levert het eerste uitgebreide overzicht en kan als tekstboek voor dit onderwerp gebruikt worden, hoewel het niet de kenmerken heeft van een echt leerboek. De 35 hoofdstukken zijn in vijf secties onderverdeeld: neoklassieke economie en het brein, 'behavioral economy' en het brein, sociale beslissingen en emotie, 'valuation' (het leren van beloning), de neurale mechanismes betrokken bij het kiezen. Er zijn meer beschouwende hoofdstukken, hoofdstukken met menselijk en met dierexperimenteel onderzoek. Dopamine en beloning lijkt een centraal thema in veel hoofdstukken. Een mens moet natuurlijk op vele gebieden keuzes maken en in de meeste gevallen zal het dan ook gaan om voor- en nadelen afwegen. Het is mij niet duidelijk of dat in 'neuroeconomics' nu op een speciale manier gaat en of er daarom een aparte discipline voor moest komen. Diverse hoofdstukken hadden ook kunnen staan in een neuroscience-inleiding die niet over economie gaat. Wellicht was de beslissing om juist wel voor neuroeconomics een niche te creëren ook wel gebaseerd op een afweging in termen van kosten en baten.

Topics in integrative neuroscience:

From cells to cognition.

Jamer Pomerantz (red.)

New York: Cambridge University Press, 2008

427 pagina's

De redacteur, president van de Foundation for the Advancement of Behavioral and Brain Sciences, meent dat veel vragen die tot voor kort onbeantwoordbaar leken, inmiddels al beantwoord zijn, nu de *Decade of the Brain* voorbij is. In dit boek komen vier van de belangrijkste gebieden aan de orde: waarneming, taal, geheugen en zintuigsystemen. Elk deel begint met een overzichtshoofdstuk, gevolgd door twee of meer gespecialiseerde hoofdstukken. Het karakter varieert nogal, zodat het moeilijk te bepalen is wat nu het doel van dit boek kan zijn. Per gebied komen slechts enkele aspecten aan bod; soms is er een focus op breinstructuren, soms wordt aandacht besteedt aan een bepaald ziektebeeld, maar er zit weinig systematiek in. Het kan niet gezien worden als een geslaagde poging om na de *Decade* de bevindingen te integreren.

Speaking in ellipses: The effect of compensatory style of speech on functional communication in chronic agrammatism.

Marina B. Ruiters

Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen, 2008

223 pagina's

Ruiters heeft in een *multiple single case design* bij twaalf agrammatische afasiepatiënten het effect van een Nederlandse versie van de Reduced Syntax therapie onderzocht. Doel van de therapie is om de patiënt te leren spreken in ellipsen; ellips staat voor een zinsvorm waarin allerlei woorden worden weggelaten: 'Twee koffie graag.' Die stijl van spreken is een aanpassing die normale sprekers ook gebruiken, en daarmee kan de patiënt compenseren voor de problemen die hij ondervindt met de grammaticale structuur van normale zinnen. Ruiters onderzocht of patiënten deze stijl leerden hanteren, of het een blijvend effect was en of de communicatie hierdoor effectiever werd. De antwoorden waren grotendeels positief. Een deel van de patiënten profiteerde wat minder, maar dat bleek te wijten aan het feit dat ze de stijl al hanteerden vóór de therapie.

Suspect and unsuspected.

Daan Baas

Proefschrift Universiteit Utrecht, 2008

157 pagina's

Dit proefschrift heeft zich gericht op de rol van de amygdala bij de verslechterde sociale waarneming van schizofreniepatiënten, hun familieleden en controles. Patiënten herkennen (neutrale) gezichten even goed, maar vinden de personen betrouwbaarder. Familieleden lijken op deze sociale beslistaken net zo te presteren als de patiënten. Uit fMRI-studies kwam naar voren dat de amygdala bij patiënten minder actief is. Het lijkt er nu op dat door een verminderde activiteit er minder angst is voor stimuli. Ook in diverse andere hersengebieden werd een verminderde activiteit gevonden. De veranderingen in de amygdala maar ook van de intensiteit van paranoia lijkt geassocieerd aan variatie in 5-HTTLPR.

Arithmetic development in children with cerebral palsy: A longitudinal study.

Kathleen M. Jenks

Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen, 2008

167 pagina's

In een eerste studie vond Jenks dat kinderen met cerebrale parese (CP) of spina bifida slechter presteerden op rekentaken dan controles, hoewel de groepen gematcht waren op IQ. Het tekort leek niet een automatiseringsprobleem. In de volgende hoofdstukken wordt een longitudinale studie van een groep kinderen met CP besproken. Daarbij werd gefocust op de invloed van intelligentie, werkgeheugen, rekenvoorwaarden en rekeninstructie(tijd) op snelheid en accuratesse bij het rekenen. Bij CP-kinderen blijken problemen in het werkgeheugen al in een vroeg stadium aantoonbaar en deze kunnen het rekenniveau goed voorspellen.

Functional prognosis of long-term outcome after traumatic brain injury: A prospective follow-up study.

Agnes Willemse-van Son

Proefschrift Erasmus MC Rotterdam, 2009

143 pagina's

Het proefschrift, een product van een Rotterdams onderzoeksproject met de naam THL-onderzoek dat weer een onderdeel is van FuPro (functionele prognose)-project, poogt een nogal breed scala aan aspecten van de prognose van Traumatic Brain

Injury-patiënten in kaart te brengen. Bij een groep van 119 patiënten (uit drie instellingen) zijn gegevens verzameld. Getracht is het beloop en de determinanten van activiteit en participatie in beeld te brengen. Daarbij is zelfs naar genetische effecten gekeken. Vele factoren lijken een rol te spelen. Ook is het gebruik en de behoefte aan zorg geïnventariseerd. Het lijkt erop dat mensen wel de zorg krijgen die ze nodig hebben, maar ook locus of control speelt mee: het maakt uit of iemand de verantwoordelijkheid bij zichzelf legt of bij een ander. Wellicht (er worden echter geen concrete aanwijzingen beschreven) gaan sommige mensen iets te makkelijk naar de arts.

Working memory in children with mild intellectual disabilities: Abilities and training potential.

Marriët van der Molen

Proefschrift Universiteit Utrecht, 2009

105 pagina's

Van der Molen onderzocht kinderen met een lichte verstandelijke beperking (LVB), gemiddeld waren die vijftien jaar met een IQ tussen 55 en 85. Ze werden vergeleken met leeftijdsgenoten en ook kinderen van eenzelfde mentale leeftijd (tien jaar). Baddeley's werkgeheugenmodel vormde het uitgangspunt. Op zowel de manipulatieaspecten als de maintenance-aspecten scoren de LVB-kinderen slechter, ook slechter dan de jongere controles. Die mindere prestaties weerspiegelen zich ook in het dagelijks leven. Van der Molen heeft een gecomputeriseerd trainingsprogramma ontworpen en uitgetoetst bij deze LVB-kinderen en dit lijkt een positief effect te hebben, ook tien weken na de training. Het effect generaliseert naar schoolse vaardigheden en het onthouden van een verhaaltje.

Ecological aspects of cognitive assessment.

Sharon Bouwens

Proefschrift Universiteit Maastricht, 2009

203 pagina's.

Bouwens lijkt een echt boek te hebben geproduceerd: zo'n elf hoofdstukken in drie delen, respectievelijk over de relatie tussen cognitie en het functioneren in het dagelijks leven, de ecologische validiteit van neuropsychologische diagnostiek en het formuleren van individuele doelen. De meeste hoofdstukken zijn gepubliceerd of onderweg. Bouwens heeft met name patiënten met verschillende vormen van dementie onderzocht. Het blijkt van

belang om meerdere domeinen van cognitief functioneren in kaart te brengen om een goed idee te kunnen krijgen over het dagelijks functioneren. Ernstschalen schieten tekort. In het tweede deel vinden we analyses bij mensen met verworven hersenletsel en dementie. Neuropsychologen werd gevraagd om voorspellingen te doen over het dagelijks functioneren van patiënten op basis van gegevens. Dat lukte maar matig; eigenlijk konden ze alleen goed voorspellen of het wel of niet tot een goed einde zou komen. Directe observatie blijft de beste basis om uitspraken te doen. Daarvoor beschrijft Bouwens ook een geïntegreerde aanpak die beter lijkt te werken. De laatste hoofdstukken zijn gericht op Goal Attainment Scaling. Het instrument lijkt nog haken en ogen te hebben en niet goed bruikbaar te zijn als uitkomstmaat voor behandelstudies.

Mental slowness after stroke: Assessment and treatment.

Ileke Winkens

Proefschrift Universiteit Maastricht, 2009
183 pagina's.

Hoewel we graag onderzoek doen naar allerlei interessante cognitieve processen bij mensen met hersenletsel blijkt in de praktijk toch maar al te vaak dat mentale traagheid of vertraagde informatieverwerking een dermate overheersend symptoom te zijn, dat dat in feite vaak meer verklaart van de bevindingen dan die veronderstelde cognitieve stoornissen. Het moge dan niet zo interessant lijken, het is in ieder geval erg relevant om er juist meer over te leren. Winkens heeft er verschillende soorten onderzoek naar gedaan. Zo analyseerde ze de literatuur hierover bij traumatisch hersenletsel en CVA-patiënten. Ze interviewde een aantal patiënten om er achter te komen onder welke omstandigheden de problemen juist optreden in het dagelijks leven. Ze ontwikkelde twee nieuwe instrumenten om mentale traagheid te meten en die werden ook ingezet om de effecten van een Time-pressure-management-training te onderzoeken. Ook interessant is de literatuurstudie naar het transfereffect: is gebleken of een strategietraining ook generaliseert naar het dagelijks leven of de thuissituatie? Dan blijkt dat er nog heel veel werk moet gebeuren! Goed dat Winkens dat ons laat zien.

H. Diesfeldt (2009).

Visuographic tests of set shifting and inhibitory control: The contribution of constructional impairments.

Journal of Neuropsychology, 2009, 93-105.

Diesfeldt heeft bij 950 mensen die waren opgenomen in een psychogeriatrische dagopvang, een grafische of alternierende sequenties taak (AST) van Luria afgenomen. De vraag was of het om een visuo-constructieve taak ging, dat wil zeggen dat tekenvaardigheid van belang is, dan wel dat juist de executieve componenten van shiften en inhibitie een rol speelden. Met behulp van structurele padanalyse werd de samenhang van deze test met de Behavioural Control Scale geanalyseerd, waarbij gecorrigeerd werd voor tekenvaardigheid met behulp van een kopieertaak. Beide taken tezamen voorspelden 41% van de prestatie op de AST. De test lijkt goed bruikbaar in de psychogeriatrische diagnostiek om executieve controle te analyseren, met name als de kopieervaardigheid intact is.

Lautenschlager, N.T., Cox, K.L., Flicker, L., Foster, J.K., Van Bockxmeer, F.M., Xiao, J., Greenop, K.R. & Almeida, O.P. (2008).

Effect of physical activity on cognitive function in older adults at risk for Alzheimer disease: A randomized trial.

JAMA, the Journal of the American Medical Association, 2008, 1027-1037.

Veel observationele studies hebben aangetoond dat bewegen goed is voor het geheugen en dat het cognitieve achteruitgang voorkomt. Enkele waaghalzen durven zelfs te beweren dat veel bewegen het risico op dementie vermindert. Een effect van bewegen op het cognitief functioneren is vrijwel nooit onderzocht met een goede gerandomiseerde trial. Het onderzoek van Lautenschlager en collega's kwam dan ook als geroepen. Zij deden een interventie bij mensen met een leeftijd van 50 jaar en ouder (gemiddeld 69 jaar) die geheugenklachten rapporteerden, maar niet dement waren. De interventie bestond eruit de deelnemers te stimuleren om ten minste 150 minuten per week, verdeeld over 3 sessies van 50 minuten, matig intensief te bewegen, bijvoorbeeld wandelen. Aan mensen die dit al deden, werd gevraagd 50 minuten per week meer te bewegen dan dat ze voorheen al deden. De deelnemers werd gevraagd in een dagboekje vast te leggen hoeveel en welke lichamelijke activiteiten ze uitvoerden. De in-